MẠNG LƯỚI CÁC TỔ CHỨC PHI CHÍNH PHỦ VIỆT NAM VÀ CHƯƠNG TRÌNH THỰC THI LÂM LUẬT, QUẢN TRỊ RỪNG VÀ THƯƠNG MẠI LÂM SẢN (VNGO&FLEGT)

Góp ý cho Dự thảo 5 - Định nghĩa gỗ và sản phẩm gỗ hợp pháp

Kính gửi: Văn phòng Thường trực Ban chỉ đạo về FLEGT và Lacey, Tổng cục Lâm nghiệp, Bộ Nông nghiệp-Phát triển Nông thôn

Mạng lưới VNGO&FLEGT trân trọng cảm ơn Văn phòng Thường trực Ban chỉ đạo về FLEGT và Lacey đã tạo cơ hội để Mạng lưới VNGO&FLEGT đóng góp cho bản Dự thảo lần thứ 5 về Định nghĩa gỗ và sản phẩm gỗ hợp pháp của Việt Nam, nhằm thực hiện lộ trình đàm phán Hiệp định đối tác tự nguyện (VPA/FLEGT) với Liên minh Châu Âu (EU).

Mạng lưới VNGO&FLEGT được hình thành vào tháng 1 năm 2012 và hiện gồm 20 Tổ chức Phi chính phủ Việt nam và Viện nghiên cứu / Trung tâm phát triển thuộc các Trường Đại học ở khắc 3 miền Bắc – Trung – Nam của Việt Nam. Các tổ chức này hoạt động trong các lĩnh vực lâm nghiệp, phát triển cộng đồng nông thôn, bảo tồn thiên nhiên, ứng phó với biến đổi khí hậu,… và có cùng mối quan tâm, mong muốn đóng góp nhiều hơn cho quá trình xây dựng chính sách, thực hành tốt về quản trị lâm nghiệp và thực hiện kế hoạch quản lý bảo vệ và phát triển rừng ở Việt Nam giai đoạn 2011-2020. Nhóm tổ chức nòng cốt điều hành Mạng lưới VNGO&FLEGT hiện tại gồm 4 tổ chức: Trung tâm Nghiên cứu và Phát triển vùng cao (CERDA), Trung tâm Vì sự Phát triển Bền vững Miền núi (CSDM), Trung tâm Con người và Thiên nhiên (PanNature) và Trung tâm Phát triển Nông thôn Bền vững (SRD).

Trên tinh thần cuộc họp do Văn phòng Thường trực Ban chỉ đạo tổ chức ngày 20.3.2012, về tiến trình VPA/FLEGT và vai trò của các tổ chức xã hội dân sự, ngay khi nhận được Bản dự thảo thứ 5 về Định nghĩa Gỗ và Sản phẩm gỗ hợp pháp và thư mời của Văn phòng, Nhóm nòng cốt của Mạng lưới đã thông báo và chuyển tiếp đầy đủ bộ tài liệu của Văn phòng đến các tổ chức, cá nhân trong mạng lưới để thảo luận và lấy ý kiến góp ý. Đồng thời, Nhóm nòng cốt đã tập trung thảo luận và cũng đã cử 02 cán bộ đại diện của Nhóm nòng cốt tham dự Tuần lễ FLEGT do EU tổ chức tại Brussels (Bỉ) từ ngày 24-27.3.2012 để học hỏi kinh nghiệm quốc tế, nhất là từ các nước đang tham gia đàm phán VPA/FLEGT với EU như Indonesia, Ghana, Liberia và Cameroon.

Tổng hợp phản hồi của mạng lưới, chúng tôi trân trọng gửi đến Văn phòng Thường trực một số ý kiến đóng góp ban đầu cho bản Dự thảo 5, và mong muốn nhận được sự ủng hộ của Văn phòng Thường trực và các đối tác của tiến trình đàm phán để thực hiện kế hoạch tham vấn cộng đồng của về VPA/FLEGT ở Việt Nam trong thời gian sắp tới.

1. Tổng hợp ý kiến đóng góp cho bản Dự thảo 5 Định nghĩa gỗ và sản phẩm gỗ hợp pháp của Việt Nam

1.1 Một số nhận xét chung

- Thông tin hiện có cho thấy trong quá trình xây dựng Định nghĩa gỗ và sản phẩm gỗ hợp pháp thì Tổ soạn thảo chưa tiến hành tham vấn và lấy ý kiến cộng đồng địa phương, nhất là các nhóm hộ dân sống dựa vào rừng có thể bị ảnh hưởng trực tiếp hoặc gián tiếp, tích cực hoặc tiêu cực khi Hiệp định VPA/FLEGT giữa Việt Nam và EU được ký kết và thực hiện. Điều này thể hiện tại trang 1 của bản Dự thảo 5 và công văn số 407/TCLN-KH&HTQT ngày 10.4.2012 của Tổng cục Lâm nghiệp về việc góp ý cho Dự thảo 5, theo đó Tổ soạn thảo mới chỉ tham vấn và tiếp thu ý kiến của các Bộ, Ngành, Địa phương, Hiệp hội gỗ lâm sản Việt Nam, Hiệp hội gỗ lâm sản Bình Định, Hiệp hội gỗ và thủ công mỹ nghệ thành phố Hồ Chí Minh, Tổng liên đoàn Lao động Việt Nam, Hội Nông dân Việt Nam và Liên Minh Châu Âu. Điều này chưa nhất quán với thông tin trong tài liệu "Các yêu cầu tham vấn trong chương trình Thực thi Lâm luật, Quản trị rừng và Thương mại Lâm sản (FLEGT)" do Văn phòng Thường trực cung cấp tại buổi họp ngày 20.3.2012 có đề cập "…cần phải thu hút sự tham gia của nhiều tổ chức khác nhau có quan tâm đến vần đề này và đặc biệt là cộng đồng bản địa trong quá trình hoạch định chính sách về lâm nghiệp" (trang 1).

  Trong khi đó, kinh nghiệm quốc tế mà đại diện Mạng lưới VNGO&FLEGT tiếp thu từ Tuần lề FLEGT cũng cho thấy, các quốc gia đã ký kết Hiệp định VPA/FLEGT với EU mà nhận được sự đồng thuận cao từ tất cả các bên liên quan thì trong quá trình xây dựng dự thảo Định nghĩa gỗ và sản phẩm gỗ hợp pháp đều có tiến hành tham vấn và tiếp thu ý kiến của các cộng đồng địa phương/bản địa là chủ rừng hoặc sinh sống dựa vào rừng. Hoạt động tham vấn này chủ yếu do các tổ chức phi chính phủ địa phương thực hiện và chuyển thông tin tham vấn cho Ban soạn thảo và các đối tác liên quan..

- Về quan điểm xác lập định nghĩa gỗ hợp pháp, thể hiện tại Phần II- Bảng mô tả nguyên tắc, tiêu chí, căn cứ xác minh và văn bản tham chiếu gỗ và sản phẩm gỗ hợp pháp (Dự thảo 5), thì định nghĩa này được trình bày "theo dòng chu chuyển gỗ từ khi khai thác, nhập khẩu đến khi xuất khẩu,…". Chúng tôi cho rằng tính hợp pháp của gỗ chỉ tính từ giai đoạn khai thác là chưa đầy đủ, mà phải xem xét cả từ giai đoạn đầu tiên khi các các tổ chức, cá nhân là chủ rừng được giao quyền quản lý, bảo vệ, chăm sóc, khai thác (đối với rừng tự nhiên), hoặc được giao, thuê đất hợp pháp để trồng, chăm sóc và khai thác (đối với rừng sản xuất). Quan tâm đến tính hợp pháp của gỗ phải xem xét cả tính hợp pháp của đất rừng, tài nguyên rừng nơi nguồn gỗ đó khai thác, đặc biệt là các khu vực rừng do chủ rừng là các cộng đồng bản địa quản lý, bảo vệ, khai thác sử dụng theo cả luật pháp hiện hành và luật tục truyền thống của địa phương.

1.2 Một số góp ý cụ thể

- Trong phần I, mục 1 có nhắc tới từ "Quản lý rừng bền vững", tuy nhiên không nói rõ "quản lý rừng bền vững là gì?", đề nghị thêm khái niệm này vào phần I.
- Đối với vấn đề "chủ rừng" (phần I, mục 2), đề nghị Tổ soạn thảo xem xét thêm trường hợp đồng quản lý rừng khi một khu vực rừng xác định có thể có ít nhất 02 chủ thể cùng tham gia phối hợp quản lý, ví dụ: đồng quản lý giữa chủ rừng nhà nước và cộng đồng địa phương.
- Trong phần II, có nhắc nhiều tới từ "gỗ tận dụng" của rừng tự nhiên, tuy nhiên trong phần I không đề cập tới khái niệm "gỗ tận dụng là gì?", vậy cần xem xét và đưa ra những chỉ số cụ thể, nếu không đây là chỗ có thể vận dụng luật theo hình thức "lách" luật để chuyển gỗ bất hợp pháp thành hợp pháp dưới hình thức "gỗ tận dụng".
- Đối với Tiêu chí 1.1 (phần II, mục 1) về Hồ sơ thiết kế khai thác gỗ được phê duyệt hoặc Bảng dự kiến sản phẩm khai thác, đề nghị Tổ soạn thảo xem xét khả năng bổ sung Nghị định số 29/2011/NĐ-CP ngày 18 tháng 9 năm 2011 của Chính phủ quy định đánh giá môi trường chiến lược, đánh giá tác động môi trường, cam kết bảo vệ môi trường, vì Phụ lục II của Nghị định này quy định các dự án có chuyển đổi mục đích sử dụng đất rừng (số 45) hoặc dự án trồng rừng và khai thác rừng (số 46) thì đều phải lập báo cáo đánh giá tác động môi trường.
- Về vấn đề cấp phép khai thác gỗ (tiêu chí 1.2, thuộc phần II, mục 1) và tổ chức khai thác gỗ (tiêu chí 1.3, thuộc phần II, mục 1), trong căn cứ xác minh, đề nghị bổ sung thêm yêu cầu cộng đồng địa phương được phép tham gia vào quá trình cấp phép và giám sát quá trình khai thác sau khi cấp phép. Yêu cầu này phù hợp với quy định của pháp luật về dân chủ cơ sở, đồng thời đặc biệt quan trọng đối với hoạt động khai thác rừng tự nhiên nơi có các cộng đồng địa phương, bản địa, dân tộc thiểu số sinh sống và rừng có vai trò quan trọng đối với sinh kế và đời sống tinh thần, tâm linh của cộng đồng; và hoạt động khai thác gỗ có thể trực tiếp ảnh hưởng đến cuộc sống của họ.
- Trước khi cấp phép khai thác gỗ, đề nghị cần phải có đánh giá tác động xã hội của kế hoạch khai thác gỗ; và nên có quy định bắt buộc công khai minh bạch kế hoạch khai thác gỗ để lấy ý kiến đồng thuận của cộng đồng dân cư và để cộng đồng và chính quyền địa phương có thể giám sát được hoạt động khai thác.
- Đối với các quy định về khai thác và vận chuyển gỗ, bản dự thảo chưa đề cập đến yêu cầu về (i) chia sẻ lợi ích cho cộng đồng, chính quyền địa phương , mặc dù có thể họ không phải là chủ rừng trực tiếp nhưng vẫn có trách nhiệm bảo vệ rừng hoặc lợi ích dịch vụ môi trường rừng của họ bị mất đi, giảm sút khi rừng bị khai thác như nguồn nước, lâm sản phi gỗ,…; hoặc (ii) đền bù phí tổn cho các hư hại cơ sở hạ tầng của địa phương, hộ gia đình như ruộng, ao hồ, đường giao thông, hệ thống cấp nước,… trong quá trình khai thác và vận chuyển gỗ.

2. Kế hoạch tổ chức tham vấn cộng đồng về VPA/FLEGT của VNGO&FLEGT

Để có thể tham gia và đóng góp tốt hơn vào quá trình đàm phán và thực hiện VPA/FLEGT của Việt Nam, chúng tôi mong muốn và kính đề nghị Văn phòng Thường trực Ban chỉ đạo về FLEGT và Lacey ủng hộ, trợ giúp kỹ thuật để Mạng lưới VNGO&FLEGT có

thể tiến hành tham vấn cộng đồng về VPA/FLEGT thông qua các hoạt động chính dự kiến như sau:

- Nâng cao năng lực cho các tổ chức xã hội dân sự của Việt Nam về FLEGT/VPA, giám sát và đánh giá tác động VPAs và các nội dung liên quan (tháng 5-6.2012);
- Lập kế hoạch, tổ chức thực hiện và xây dựng báo cáo tham vấn cộng đồng địa phương ở một số tỉnh về định nghĩa gỗ và sản phẩm gỗ hợp pháp; các nội dung liên quan đến FLEGT/VPA và cộng đồng địa phương (từ tháng 6-8.2012);
- Đánh giá tác động tác động tiềm tàng của VPA/FLEGT đến cộng đồng địa phương ở Việt Nam (từ tháng 6-9.2012); và
- Tổ chức các cuộc tọa đàm, hội thảo với các bộ, ngành, EU và các bên liên quan về kết quả tham vấn cộng đồng của Mạng lưới VNGO&FLEGT về VPA/FLEGT và quản trị lâm nghiệp ở Việt Nam (từ tháng 8-10.2012)

Trên đây là một số ý kiến đóng góp ban đầu của Mạng lưới VNGO&FLEGT cho bản Dự thảo 5 Định nghĩa gỗ và các sản phẩm gỗ hợp pháp của Việt Nam. Chúng tôi mong muốn nhận được phản hồi, sự quan tâm và ủng hộ của Văn phòng Thường trực Ban chỉ đạo để Mạng lưới có thể tham gia, đóng góp hiệu quả cho tiến trình đàm phán và thực hiện VPA/FLEGT của Việt Nam trong giai đoạn hiện nay, cũng như công tác quản lý bảo vệ và phát triển rừng của Nhà nước trong tương lai.

Cám ơn sự hợp tác của Quý Văn phòng và kính chúc sức khỏe.

Trân trọng,

Đại diện Nhóm nòng cốt Mạng lưới VNGO&FLEGT:

1. Vũ Thị Bích Hợp, Giám đốc SRD
2. Vũ Thị Hiền, Giám đốc CERDA
3. Lương Thị Trường, Giám đốc CSDM
4. Nguyễn Việt Dũng, Phó Giám đốc PanNature
5. Phạm Thị Bích Ngọc, Điều phối viên Mạng lưới VNGO&FLEGT